

ІСТОРІЯ

УДК 930.22 (477)

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.15192871>

Брест-Литовська мирна конференція 1918 р.: питання соборності України

Дацків Ігор Богданович,

доктор історичних наук, професор, професор кафедри міжнародних відносин та дипломатії, Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль, Україна, <https://orcid.org/0000-0001-8359-3937>

Баб'як Михайло Орестович,

аспірант кафедри міжнародних відносин та дипломатії, Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль, Україна, <https://orcid.org/0009-0009-4511-0717>

Дикий Віталій Вікторович,

аспірант кафедри міжнародних відносин та дипломатії, Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль, Україна, <https://orcid.org/0009-0009-7806-7583>

Прийнято: 22.03.2025 | Опубліковано: 11.04.2025

***Анотація:** Стаття присвячена роботі делегації Української Народної Республіки на Брест-Литовській мирній конференції 1918 р., укладання мирного договору між Україною та країнами Четверного Союзу. Мирний договір, укладений УНР із державами Четверного Союзу в Брест-Литовську 9 лютого 1918 р., був першим великим зовнішньополітичним актом України та першим світом у світовій війні 1914–1918 років. З боку УНР це був*

вимушений крок. Центральна Рада не мала наміру порушувати союзницькі зобов'язання російської імперії щодо держав Антанти, проте укладання більшовицьким урядом росії перемир'я на фронті і розпочаті ним сепаратні переговори з Четверним блоком змусили уряд УНР включитися в мирний процес у Брест-Литовську для захисту національних інтересів українців.

Проаналізовано місце України в політиці Центральних держав у зв'язку з мирними переговорами. У праці відзначено ініціативність українських дипломатів, які всупереч урядовим інструкціям діяли спільно з російськими, знехтували вказівками, переконавшись у ворожому плані росії. Делегація УНР розпочала самостійні переговори з Центральними державами, які представляли весь Четверний Союз. У Брест-Литовську стали паралельно проходити дві конференції: одна між Четверним Союзом та росією, інша – між Четверним Союзом та Україною.

За умовами мирного договору, УНР мала отримати Холмщину, окуповану Центральними державами. Австрія зобов'язалася створити з українських Східної Галичини та Північної Буковини автономний коронний край. У межах краю українцям мало бути надано самоврядування. Тобто у територіальному та політичному питаннях українські дипломати досягли максимуму можливого.

Укладення вигідного для України Брест-Литовського мирного договору було визначним успіхом української дипломатії. Після цього військова допомога Центральних держав дозволила Центральній Раді звільнити Україну від російсько-більшовицької навали. Це продовжило існування Української держави, її боротьбу за незалежність.

Ключові слова: Брест-Литовський мир, делегація УНР, Центральні держави, переговори, дипломатична боротьба, Четверний Союз, мирний договір.

The Brest-Litovsk Peace Conference of 1918: The Issue of Ukrainian Unity

Ihor Datskiv,

PhD hab. (History), Professor, Professor, Department of International Relations and Diplomacy, West Ukrainian National University, Ternopil, Ukraine,
<https://orcid.org/0000-0001-8359-3937>

Mykhailo Babiak,

Postgraduate student, Department of International Relations and Diplomacy,
West Ukrainian National University, Ternopil, Ukraine,
<https://orcid.org/0009-0009-4511-0717>

Vitaliy Dykyy,

Postgraduate student, Department of International Relations and Diplomacy,
West Ukrainian National University, Ternopil, Ukraine,
<https://orcid.org/0009-0009-7806-7583>

***Abstract:** The article is devoted to the work of the delegation of the Ukrainian People's Republic at the Brest-Litovsk Peace Conference of 1918, the conclusion of a peace treaty between Ukraine and the countries of the Quadruple Alliance. The peace treaty concluded by the UNR with the countries of the Quadruple Alliance in Brest-Litovsk on February 9, 1918, was the first major foreign policy act of Ukraine and the first peace in the World War of 1914–1918. On the part of the UNR, this was a forced step. The Central Rada did not intend to violate the allied obligations of the Russian Empire towards the Entente powers, but the conclusion of an armistice at the front by the Bolshevik government of Russia and the separate negotiations it initiated with the Quadruple Bloc forced the UNR government to join the peace process in Brest-Litovsk to protect the national interests of Ukrainians.*

The place of Ukraine in the policy of the Central Powers in connection with the peace negotiations is analyzed. The work notes the initiative of Ukrainian diplomats who, contrary to government instructions to act together with the Russians, disregarded the instructions, convinced of Russia's hostile plan. The UNR delegation began independent negotiations with the Central Powers, which represented the entire Quadruple Alliance. Two conferences began to be held in parallel in Brest: one between the Quadruple Alliance and Russia, the other between the Quadruple Alliance and Ukraine.

According to the terms of the peace treaty, the UNR was to receive the Kholm region occupied by the Central Powers. Austria undertook to create an autonomous crown region from Ukrainian Eastern Galicia and Northern Bukovina. Within the region, Ukrainians were to be granted self-government. That is, in territorial and political matters, Ukrainian diplomats achieved the maximum possible.

The conclusion of the Brest-Litovsk Peace Treaty, which was beneficial for Ukraine, was a significant success of Ukrainian diplomacy. After that, the military assistance of the Central Powers allowed the Central Rada to liberate Ukraine from the Russian-Bolshevik invasion. This continued the existence of the Ukrainian state, its struggle for independence.

Keywords: *Brest-Litovsk Peace Treaty, UNR delegation, Central Powers, negotiations, diplomatic struggle, Quadruple Alliance, peace treaty.*

Постановка проблеми. Серед доленосних подій національно-визвольних змагань українського народу 1917 – 1921 рр. перемовини у Бресті-Литовському та укладення мирного договору з Центральними державами, займають особливе місце в історії становлення України як незалежної держави суб'єкта міжнародного права. Однак і нині дослідники цієї проблеми контрверсійно дискутують щодо значення Брест-Литовської мирної

конференції для нашої історії та її впливу на подальшу долю України, що потребує глибокого історико-правового аналізу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Військово-політична ситуація, яка склалася після більшовицького перевороту в Росії, та неуспішні спроби держав Четвертного союзу домогтися виходу її з війни й закриття Східного фронту для зосередження військової сили на Заході, змусили керівників Центральних держав звернути увагу на «вартість українського чинника», як відзначає сучасний історик О. Павлюк: «Німеччина та Австро-Угорщина досить стримано поставилася до утворення Центральної Ради та її діяльності аж до пізньої осені 1917 р. Якщо Берлін підтримкою українського руху боявся зашкодити переговорному процесу з Росією, то для Австро-Угорщини, яка мала у своєму складі східно-галицькі землі, українське питання межувало з питанням збереження власної цілісності. Лише після невдалих спроб знайти компроміс з радянською делегацією країни Четверного союзу зрозуміли, що українське питання може стати важливим козером у відносинах з Петроградом» [1, с. 322-323].

Підґрунтя вивчення «брестської проблематики» закликали праці діячів Центральної Ради. Незважаючи на певний суб'єктивізм та відсутність наукового аналізу, вони відбивають погляди тодішнього керівництва на вибір орієнтації, стратегії і тактики виходу Української Народної Республіки (УНР) зі світової війни, передають цікаві для дослідників спостереження, власні враження. Як наголошував М. Галаган: «питання про сепаратний мир ніхто тоді не ставив. Переважна більшість Центральної Ради плекала ілюзію, що новонароджена УНР своєю ініціативою в справі мирних переговорів з Центральними державами зможе привести до загального миру між усіма воюючими державами» [2, с. 60].

Аналогічну позицію обстоював О. Шульгин, який у виступі на засіданні 8-ї сесії Центральної Ради заявляв: «мир має бути загальний, і

українська демократія не може бажати такого миру, який призведе до розбиття західної демократії. Тому вона сподівається, що зусилля УНР наблизять швидкий і загальний мир» [3, с.79].

У працях діячів Української Центральної Ради обстоюється думка, що основним стимулом для включення УНР до Брест-Литовського мирного процесу була згода більшовиків Ради Народних Комісарів (РНК) на сепаратний мир і її прагнення виступати від імені всієї колишньої російської держави. Як свідчать мемуари М. Ковалевського, «це була загроза, на яку Центральна Рада неодмінно повинна була реагувати. Тому уряд УНР мав уникнути всього, що могло поставити його поза цими переговорами» [4, с.432].

Таке бачення виклав О. Шульгін, а саме: «неможливо було залишити справу в Бресті більшовикам. Крім того, фронт розпадався, німці легко могли захопити всю Україну. В ході війни з більшовиками єдиним реальним порятунком став мир з Центральними державами і організація при їх допомозі оборони України від більшовиків» [5, с. 508-510].

Діячі Української Центральної Ради переважно позитивно оцінювали підписання Брестського миру. Так, М. Грушевський, один із його творців писав: «Трактат давав Україні мир гідний, як здавалось, повертав їй західні українські землі, не тільки окуповані під час війни, а й раніше від неї відірвані, як Холмщина, Берестейщина, Пінщина..., устанавляв обмін військовополоненими без оплат, обмін товарів» [6, с. 564].

За роки незалежності найбільш деталізоване вивчення питань, пов'язаних із укладенням Брест-Литовського миру, знайшли відображення дослідженнях І. Дацківа [7; 8], А. Кудряченка [9] П. Притуляка [10], В. Ковалю [11]. В них аналізуються відносини між УНР та Четверним союзом у контексті підписання Брестського договору, а позиція країн Антанти ігнорується.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми.
Питання соборності українських земель на Брест-Литовській мирній

конференції ще не стало об'єктом глибоких фундаментальних досліджень української історіографії. Саме це спонукає нас привернути увагу нашого суспільства до феномена Брест-Литовського 1918 року в даному контексті.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою є висвітлення діяльності делегації УНР, спрямованої на захист української державності на Брест-Литовській мирній конференції 1918 року.

Теоретико-методологічними засадами даної публікації є принципи історизму та наукової об'єктивності, системності, всебічності. При розв'язанні вище зазначених завдань використано такі загальнонаукові та спеціальнонаукові методи дослідження: історіографічний аналіз, логічний, проблемно-хронологічний, описовий, біографічний методи.

На початковому етапі дослідження було застосовано метод евристики, тобто пошук джерел та літератури для вивчення об'єкта. Завдяки використанню даного методу вдалося визначити архіви та бібліотеки, в яких знаходяться потрібні матеріали.

Завдання статті: Охарактеризувати стан наукової розробки теми; проаналізувати результати перемовин української дипломатичної місії у Брест-Литовську 1918 року; узагальнити історичний досвід діяльності української делегації на мирній конференції в Брест-Литовську щодо соборності українських земель.

Виклад основного матеріалу дослідження. Перебуваючи офіційно у статусі автономії, Україна поступово робила спроби виносити на міжнародну арену проблеми соборності українських земель. Коли стало відомо, що 28 листопада 1917 року у Парижі скликається конференція держав Антанти, на яку запрошено делегацію росії, це питання розглядалося на засіданні Малої Ради. Голова фракції соціалістів-революціонерів М. Ковалевський виступив із спеціальною заявою, в якій, висловлюючи думку значної частини політичного проводу Центральної Ради, заявив: «Зважаючи на те, що відповідальні

російські органи докладно уже обговорювали справу миру, а революційна російська демократія навіть вирядила свого представника на Паризьку конференцію союзних представників, фракція українських соціалістів-демократів також порушує перед Центральною радою цю справу. Російська демократія дуже піклується в наказі, який вона дала своєму представникові на Паризькій конференції, про долю різних країв та народів, а про Україну та українські землі (мається на увазі Волинь, Холмщину, Галичину, Буковину і Закарпаття – авт.) не згадує нічого. Нагадавши також про те, що міністр закордонних справ (Тимчасового уряду – авт.) у своїй останній промові досить ясно зазначив своє вороже відношення до самовизначення українського народу, а Мілюков навіть піддержав наклеп про німецьку піддержку українського руху, фракція закликає Центральну раду висловити протест з приводу мирної програми російської демократії, виставити свою мирну програму і домогтися участі представника Центральної Ради в мирній конференції, тим більше, що є відомості, що навіть представник козаків має взяти участь в конференції» [12].

13 грудня 1917 р. у телеграмі на адресу В. Винниченка та О. Шульгіна керівництво Центральних держав повідомило про готовність прийняти делегацію Української Народної Республіки для мирних переговорів у Бресті-Литовському. У зв'язку з цим Центральна Рада на своєму засіданні заслухала доповідь генерального секретаря закордонних справ О. Шульгіна, який висвітлив міжнародну ситуацію України та основні принципи її зовнішньої політики. 15 грудня, після довгої дискусії, було ухвалено рішення відправити делегацію до Брест-Литовського та визначити її завдання. Одним з важливих пунктів було підтримано пропозицію соціаліста О. Степаненка щодо соборності українських земель – вимагати приєднання до УНР Галичини, Холмщини та Буковини й інших земель з українським населенням, що належали колишній російській імперії, а саме тих, що були окуповані іноземними військами [13].

Зазначимо, що О. Севрюк, який був частиною делегації з самого початку, а з 16 січня 1918 року став її головою, згадував настанови М. Грушевського перед від'їздом до Бреста. Голова ЦР визначив кілька головних завдань: «забезпечити визнання України з боку Німеччини та її союзників, укласти мирну угоду на вигідних умовах і, безумовно, добитися включення всіх етнічних українських земель, які досі належали Російській та Австро-Угорській імперіям, до складу УНР, зокрема рідної Холмщини» [14, с.27-28]. Розуміючи тверду позицію Відня щодо Східної Галичини та Північної Буковини, М. Грушевський вважав можливим піти на певні поступки, зокрема шляхом надання українцям цих земель широкої автономії.

У перші дні перебування в Брест-Литовську, 27 грудня 1917 року, голова української дипломатичної делегації В. Голубович під час дискусії привернув увагу учасників конференції до питання соборності України, земель якої, через тривалий період недержавності, опинилися в складі інших країн. Українська делегація базувалася на висновках серйозних досліджень німецьких етнографів, які доводили, що великі території, заселені українцями, мають право на об'єднання в національну державу – УНР. Землі, де українці становили абсолютну більшість, були визначені за результатами переписів, зокрема в росії 1897 року, з уточненнями до 1 січня 1914 р. [15, с.431-432].

Досягти поставлених цілей українській делегації в Брест-Литовську було надзвичайно важко. Вона стикалася з трьома сильними опонентами: делегацією Раднаркому Росії на чолі з Л. Троцьким, австро-угорською делегацією на чолі з міністром закордонних справ О. Черніним та німецькою делегацією під проводом державного секретаря закордонних справ Р. фон Кюльмана. Тільки Німеччина, що не мала територіальних претензій до України через відсутність спільного кордону та була зацікавлена у сильному союзнику, щоб протистояти Польщі та росії, могла підтримати українські вимоги. Більшовицька росія на той момент вже захопила значну частину

етнічних українських земель через агресію проти УНР, тому делегація Л. Троцького не підтримувала наміри українців об'єднати землі, населені переважно українцями, в складі УНР. Однак, під тиском Німеччини більшовики зрештою визнали УНР та її самостійну делегацію [7, с. 140].

У цих умовах українська делегація зосередила свої зусилля на західних територіях. Скориставшись загалом прихильним ставленням німецької делегації, зокрема Р. фон Кюльмана та його заступника генерала М. Гофмана, 31 грудня під час двосторонніх перемовин О. Севрюк розпочав обговорення питання про приєднання новоутвореної Холмської губернії до УНР. Німці не мали нічого проти підтримки цієї пропозиції української делегації. Однак визначений північно-західний кордон української держави залишав поза її межами певні території. Узгоджена лінія кордону пролягала від Бреста на південь вздовж Бугу і на схід через залізницю Брест-Пінськ. Щодо західного кордону Холмщини, виникла гостра дискусія за участю О. Черніна, який не погоджувався ні з українцями, ні з німцями, оскільки відстоював інтереси Відня, зацікавленого у створенні сильної союзної Польщі. Він вважав, що питання визначення західного українсько-польського кордону і долі Холмщини повинно вирішуватися через загальний референдум серед населення всієї Польщі в майбутньому. Це, без сумніву, залишило б Холмщину у складі Польщі, як, зрештою, і сталося [16, с.110].

Основними засадами українських дипломатів якими вони керувалися відстоюючи національні інтереси української держави у боротьбі за соборність її земель у Брест-Литовську були: «1) відповідальність за долю всіх українців за межами України; 2) активна боротьба з історичними імперіалістичними традиціями поневолення українців у складі інших держав; 3) прагнення до створення соборної України, держави, яка об'єднала б усі етнічні українські землі; 4) використовувати усі доступні дипломатичні методи і засоби для тиску

на опонентів для досягнення завдань в інтересах українського народу» [16, с.111].

Загалом найбільш яскравим і показовим прикладом дипломатичної боротьби стала боротьба за Галичину та Буковину з представниками Австро-Угорщини. О. Чернін обґрунтовано вважав, що втрата цих українських земель стане початком розпаду Габсбурзької монархії, тому він докладав усіх зусиль, аби в проєкті мирного договору не було жодної згадки про Галичину та Буковину. О. Чернін звинувачував українців у втручанні в внутрішні справи його країни, водночас запевняючи учасників перемовин, що національні інтереси української меншості будуть забезпечені через поділ Галичини на Західну, яку відійде до Польщі, та Східну, де переважатиме українське населення і яка отримає певний статус. У процесі переговорів активно діяв голова української делегації О. Севрюк. Як доповідач з питання Галичини та Буковини на засіданні 3 січня 1918 р., він вимагав справедливого вирішення цього питання, яке б враховувало інтереси населення та України. З часом О. Чернін згадував, що українці на перемовинах не дискутують, а диктують. Ще більш яскраво охарактеризував діяльність делегації УНР у Брест-Литовську генерал М. Гофман, який згодом писав: «з дивуванням спостерігав за молодими українцями. Вони прекрасно усвідомлювали, що нічого не мають за собою, окрім можливої німецької допомоги, що їх уряд уявляє собою фіктивне поняття. І все ж в переговорах з Черніним вони твердо дотримувалися своїх раніше виставлених умов і не уступали йому ні на йоту» [17, с.133].

Доречно зазначити, що велику допомогу делегації УНР у цих складних переговорах надав відомий політичний діяч, співзасновник Союзу Визволення України М. Залізник, який прибув до Брест-Литовська. Він тривалий час перебував у Відні, підтримував дружні стосунки з О. Черніним, співпрацював з Генеральним штабом збройних сил Австро-Угорщини та мав детальну

інформацію про критичну ситуацію в Австро-Угорщині того часу. Крім того, В. Голубович і О. Севрюк скористалися приїздом до Бреста барона М. Василька, галицького посла в Австро-Угорському парламенті та доброго знайомого О. Черніна.

У своїх споминах «Моя участь у Берестейських мирових переговорах» М. Залізняк писав, що з перших розмов з О. Черніним надавав йому правдиву інформацію про становище в Україні та прагнення українського народу і його уряду. «Я розповів йому про проголошення Четвертим Універсалом повної суверенності Української Народної Республіки, розповів йому про те, як і чому Центральна Рада й її уряд – Генеральний Секретаріат – розпочали безпощадну війну проти Московщини та її правителів – більшовиків... найкращим способом до досягнення якнайшвидшого миру, буде з боку Центральних держав вже тепер признати суверенність української держави» [18, с. 98-100].

У перемовинах із австро-угорською делегацією українці завжди хотіли розв'язати питання Галичини та Буковини. Завдячуючи інформації приїхавшого до Брест-Литовська барона М. Василька О. Севрюк знав про невітніше продовольче становище в Австро-Угорщині, відтак у Відні, що у зв'язку з цим, О. Чернін отримав телеграму від імператора Карла I з вимогою нараз підписати мирну угоду з перспективою забезпечення країни продовольчими товарами за рахунок східних територій, а саме України. «Заслуга в обізнаності українців у Бресті стосовно всіх подій, які сталися в Австро-Угорщині, – зауважує еміграційний історик О.Федюшин, опрацювавши архіви Австрії, – належить барону Миколі Васильку, українському депутатові австрійського парламенту, який мав тісні стосунки з представниками правлячих кіл Відня» [19, с. 84].

Німецька делегація, зокрема Р. фон Кюльман і М. Гофман, підтримувала майже всі вимоги щодо соборності українських земель, однак застерігала, що

Австро-Угорщина рішуче заперечуватиме пропозицію включити Галичину та Буковину до складу УНР. В наслідку тривалих дискусій, під впливом складної воєнної ситуації в Україні, падіння Києва та інших чинників, а також ультиматумів з боку Німеччини та Австро-Угорщини, українська делегація була змушена поступитися. 2 лютого 1918 р. О. Севрюк передав Р.Кюльману перший варіант договору, що відображав основні вимоги та майже повністю відповідав пропозиціям німецької делегації, після чого документ був направлений на узгодження до Берліна. Він містив пункти: «1) визнання Центральними державами Української Народної Республіки; 2) демаркаційна лінія визначала відхід Холмщини до УНР; 3) поставка Україною 100 тис. вагонів збіжжя до кінця 1918 р.; 4) таємна угода щодо Галичини й Буковини» [19, с. 92].

Варто наголосити, що останній пункт компромісної редакції, а також угода щодо Холмщини стали наслідком поступок з боку О. Черніна українцям. Ці поступки він оголосив на засіданні 19 січня 1918 року. Голова австро-угорської делегації зрештою погодився, що Холмщина повинна належати Україні. Друга поступка фактично означала згоду на утворення української провінції у Східній Галичині. Австрія зобов'язалася забезпечити вільний національний та культурний розвиток українського населення. Окрім того, це питання було обговорене на нараді Державної Ради, скликаній імператором у Відні. Після жвавих дискусій було ухвалено рішення погодитися на цей варіант вирішення проблеми в переговорах з українцями. Лише після того цісар дозволив О. Черніну зробити негайно поступки, оскільки в Австрії могла настати гуманітарна криза [14, с. 26].

Питання соборності на Брест-Литовській мирній конференції обговорювалося у Львові 20 січня 1918 р. на великій нараді Українського Народного комітету. Майбутній міністр закордонних справ уряду ЗУНР В. Панейко виклав рішуче переконання, що Східна Галичина повинна входити

до складу УНР. Його підтримали відомі діячі Галичини В. Охримович і С. Баран, який також підняв питання про приєднання Закарпаття. Лише Л. Цегельський вважав, що Галичина має залишитися частиною Австрії на правах широкої автономії. В ухваленій резолюції йшлося, що населення західноукраїнських земель прагне «здійснення одного і єдиного національного ідеалу цілої української нації без огляду на кордони, які їх досі розділяли» [20, с. 174]. Учасники наради від імені українського населення протестували проти будь-яких рішень Відня щодо приєднання якихось територій до Польщі. Ці домагання Народний комітет доручав парламентській репрезентації у Відні виголосити депутатам і представникам уряду імперії [20, с. 174].

Іншим напрямом боротьби української делегації за соборність була російська сторона. 18 січня 1918 р. на пленарному засіданні конференції Л. Троцький зазначив, що узгодження спільного кордону між Україною та росією є надзвичайно складним питанням. Він залучив представників маріонеткового радянського уряду в Харкові, делегація якого, очолювана Ю. Медведєвим, до складу якої входили В. Шахрай та В. Затонський, дорогою до Бреста відвідала Москву та мала зустріч з В. Леніним. Як пізніше згадував Ю. Медведєв, найбільше В. Леніна цікавив стан Донбасу та можливість вивозу вугілля до росії. Через свою малу кваліфікацію, Ю. Медведєв не зробив значного впливу в Бресті. Л. Троцький, який усіляко намагався не допустити підписання мирного договору між Центральними державами та УНР, використав харківську делегацію для підриву легітимності дипломатичної місії з Києва. Оскільки делегація Ю. Медведєва діяла спільно з росіянами, всі вимоги УНР щодо визначення етнічних українських земель та кордонів з Росією не мали юридичних підстав. Проте представники Четвертного союзу не визнавали делегацію Ю. Медведєва як самостійну. Тим не менш, 21 січня харківська делегація оголосила заяву від імені всього українського народу та уряду, заявивши, що всі рішення та угоди Генерального секретаріату УНР не

будуть визнані. Українська Центральна Рада визначалася як «самозвана буржуазна група українського населення, а тому, ніякі зобов'язання, прийняті Центральною Радою, не будуть визнані ні Українською радянською владою, ні народом українським» [21, с. 88-89].

Зауважмо, питання щодо мирного договору та кордонів України востаннє розглядалися 5-6 лютого в Берліні на нараді державного та військового керівництва Німеччини і Австро-Угорщини. Передусім було враховано заяву української делегації у Брест-Литовську від 1 лютого, у якій було оголошено про прийняття IV Універсалу, що проголошував УНР самостійною незалежною державою. На розгляд було представлено проект мирного договору з Україною. Німецька сторона не мала зауважень до цього проєкту, зокрема щодо територіальних питань, тоді як Австро-Угорщина висловила своє незадоволення. У заяві О. Черніна йшлося: «договір з Україною суттєво зачіпає інтереси Відня; передача Україні Холмщини, яку Польща вважала своєю, ускладнює австро-польські стосунки, а вимога щодо Галичини та Буковини, навіть про утворення лише коронного краю, матиме для Австро-Угорщини вкрай негативні наслідки, бо може стати початком ланцюгової реакції народів інших земель імперії. Переконавшись, що німецька сторона, зокрема рейхканцлер Г. Гертлінг, його не підтримують, О. Чернін вважав необхідним у вигляді еквівалента отримати від України більшу частку поставок українського хліба. Справді, поставки збіжжя для Австро-Угорщини у майбутньому становили майже 65%. Більшого домогтися в Берліні австро-угорцям не вдалося» [7, с. 220].

Отже, в ніч на 9 лютого 1918 р. учасники Брест-Литовської мирної конференції уклали договір між Україною та Центральними державами. Стаття IX проголошувала: «На основі цього договору, згідно з вимогами української делегації, Холмщина переходить до України, а з Галичини й Буковини має бути утворена окрема українська провінція в рамках Австро-Угорської монархії, як

окремий коронний край, з забезпеченням права на розвиток рідної культури, урядової української мови, рідного шкільництва, тобто взагалі права на її національний та культурний розвиток» [22, с. 75].

Інакша стаття визначила державні кордони України на заході і північному заході: «1) Між Австро-Угорщиною з одної, і Українською Народною Республікою з другої сторони, наскільки ці дві держави граничитимуть між собою, будуть ті границі, котрі існували між Австро-Угорською монархією і Росією перед вибухом війни. 2) Далше на північ ітиме границя Української Народної Республіки, починаючи від Тарнограду загально по лінії Білограй, Щебретин, Красностав, Пугачев, Радин, Межиріччя, Сарнаки, Мельник, Високолитовськ, Кам'янець-Литовськ, Пружани, Виганівське озеро. Подрібно устанавлюватиме границю мішана комісія після етнографічних відносин із узагальненням бажань населення. 3) На випадок якби Українська Народна Республіка мала мати границі ще з якою іншою державою Почвірного союзу, застерігаються щодо того окремі умови» [23; 22, с. 72-73].

З приводу Галичини та Буковини з Австро-Угорщиною був укладений окремий таємний договір, відповідно до якого Відень зобов'язувався до 31 липня 1918 р. утворити окремий коронний край із Галичини та Буковини. Текст договору, погоджений та підписаний обома сторонами, був складений у двох примірниках, один з яких передали Україні. Підписання Брестського мирного договору, зокрема його частини, що стосувалася соборності України, було позитивно сприйняте в УНР, а також серед українського населення Галичини, Буковини, Холмщини та Підляшшя.

Проте польське суспільство сприйняло дані угоди ворожо. Ліга польської державності у своєму зверненні до народу від 15 лютого 1918 року оцінювала кордон між Україною та Польщею як образу і серйозний удар, назвавши його брутальним зговором Четверного союзу з Україною за рахунок польських

історичних земель. Поляки розгорнули тиск на Відень у всіх сферах громадсько-політичної діяльності, намагаючись не допустити виконання угод. В результаті їм вдалося порушити домовленості щодо Галичини та Буковини [24, с.108].

Висновки і перспективи подальших розвідок. Отже, можна стверджувати, що більшовицька агресія з боку росії змусила керівництво Української Центральної Ради зробити політичний вибір на користь Центральних держав, зокрема Німеччини, як їх могутнього лідера. У свою чергу, підтримка процесу усамостійнення України відповідала національним інтересам Німеччини, котра прагнула створити противагу потенційному ворогу – росії. Відтак Україна, як великий ринок для німецької промислової продукції та постачальник сільськогосподарських товарів, повинна була розвиватися під впливом Німеччини. Австро-Угорщина, змушена підписати Брест-Литовський мир і визнати незалежність України через складні економічні умови, будувала свою політику щодо України на принципах вичікування та продовження перехідного стану у відносинах між державами.

Хоча, Україна тоді здобула незалежність тільки на короткий відрізок часу, безкомпромісно важливим було офіційне визнання її самостійності вперше за декілька століть.

Загалом підписання Брест-Литовських угод сприяло українській державності, захисту її суверенітету, розвитку міжнародних відносин, гідному представництву України на європейському та світовому рівні.

Список використаних джерел

1. Павлюк О., Сідак В. Дипломатія незалежних українських урядів (1917–1920). Нариси з історії дипломатії України. К.: Альтернативи, 2001. С. 314–396.
2. Галаган М. З моїх споминів. К.: Темпора, 2003. 655 с.

3. Шульгин О. Політика: Державне будівництво України і міжнародні справи. К., 1918. 110 с.
4. Ковалевський М. При джерелах боротьби. Спомини, враження, рефлексії. Інсбрук, 1960. 717 с.
5. Енциклопедія Українознавства / Під гол. ред. В. Кубійовича і З. Кузелі. Мюнхен–Нью-Йорк, 1949. Препринт. вид. К., 1994-1995. 1230 с.
6. Грушевський М. Ілюстрована історія України. К., 1991. 543 с.
7. Дацків І. Б. Брест 1918: європейський прорив України: Монографія. Тернопіль: Астон, 2008. 254 с.
8. Дацків І. Б., Полич М. І. Брест-Литовський мир 1918 р. та українсько-німецькі відносини. Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія. Історія. Економіка. Філософія. Випуск 27. К.: Видавничий центр КНЛУ, 2022. С. 34–39.
9. Кудряченко, А. І. Брестський мир України 1918 р.: геополітичні імперативи та міжнародне значення. *Academia. Terra Historiae*. Студії на пошану Валерія Смолія : Кн. 1: Простори історії / відпов. ред. Г. Боряк; упоряд. С. Блащук, Г. Боряк, В. Горобець, А. Кудряченко, В. Матях, В. Ткаченко, В. Солошенко, О. Ясь. НАН України. К., 2020. С. 135–149.
10. Притуляк П. П. Політика Центральної Ради щодо війни, укладання і реалізації Брестського договору (бер. 1917. – квіт. 1918 р.): Автореф. дис. канд. наук. Запоріжжя, 1999. 19 с.
11. Коваль В. В. Брест-Литовська конференція 1918.: діяльність делегації УНР по укладанню мирного договору з державами Четверного союзу: Автореф. дис. канд. іст. наук. К., 2000. 19 с.
12. Нова Рада. 1918. 21 жовтня.
13. Народная воля. 1917. 17 грудня.
14. Гошуляк І. А. Проблема соборності українських земель в добу Центральної Ради. *Український історичний журнал*. 1997. № 3. С. 26-41.

15. Вісник СВУ. 1917. № 27. 1 липня. С.431-432.
16. Коваль В. До історії української дипломатії: делегація УНР на Брестській мирній конференції. Наукові записки. К., 1999. С. 106-118.
17. Гофман М. Записки із щоденика. 1914-1918. Л., 1929. 322 с.
18. Залізник М. Моя участь у мирових переговорах у Брестю Литовському. Берестейській мир. Спомини та матеріали. Львів, 1928. С. 80-127.
19. Федюшин О. Украинская революция. 1917–1918. М., 2007. 332 с.
20. Левицький К. Історія визвольних змагань галицьких українців з часу світової війни 1914–1918. Ч.3. Львів, 1930. С. 174.
21. Документы внешней политики СССР. Т. 16. М., 1970. 744 с.
22. Водяник С. Берестейській мир. 2. II. 1918. Клівленд, 1989. 208 с.
23. Вісник СВУ. 1918. 1 лютого.
24. Нагаєвський І. Історія української держави двадцятого століття. К., 1994. 410 с.